

Kulude katmine ja veehinna kujundamine

Käesolev lühiülevaade on koostatud selleks, et kokku võtta EurEau' erinevaid kirjalikke seisukohti veeteenuste kulude katmise, veehinna, investeerimisvõimekuse ja taskukohase hinna tagamise mehhanismide kohta. Lisaks kirjeldatakse tariifi kehtestamise olulisust. Viited EurEau' algdokumentidele sisalduvad Lisas 1.

Inimõigus veele ja kanalisatsioonile

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee tunnustas ametlikult inimõigust veele ja kanalisatsioonile 2010. aastal. Selle õiguse elluviimiseks peab vee- ja kanalisatsiooniteenus olema **kättesaadav, ligipääsetav, taskukohane, vastuvõetav ja tervisele ohutu.**

Veetariifid ja taskukohase hinna tagamise mehhanismid

Õige tasakaalu leidmisel **kättesaadavuse** ja **taskukohase hinna** vahel mängivad põhirolli veehinna kujundamise poliitika ja taskukohase hinna tagamise mehhanismid. Riikides, kus need mehhanismid puuduvad, soovitab EurEau rakendada sotsiaalpoliitiliste vahendite abil meetmeid, mis on suunatud inimestele, kelle jaoks teenus ei pruugi olla taskukohane.

Kunstlikult madalal hoitud veehinnad ei vii mitte üksnes veevarude ammendamisele, vaid jätavad ka ilma taristu hooldamiseks vajalikest investeeringutest, mis asetab raske investeeringutekoorma tulevastele põlvetele.

Veetariifide kunstlikult madalal hoidmine loob surnud ringi alarahastatud teenuste, ebapiisavate investeeringute ja vananevate infrastruktuuride vahel: veeteenuste kvaliteet langeb ja tulevased tarbijad ei saa enam endale lubada sama hinna eest samaväärset kvaliteeti.

Seda tuleks arvestada väheneva veetarbimise kontekstis, millega kaasneb vee-ettevõtete tulude kahanemine – samas, kui paljude vee-ettevõtjate tulud on seotud just tarbimise tasemega –, mis võib kujutada selget ohtu Euroopa veeteenustele keskpikas ja pikas perspektiivis.

See olukord võib viia nn täiusliku tormi stsenaariumi käivitumiseni, kus soov veehinda kaotada või kunstlikult madalal hoida eiraks põhimõtteliselt vajadust piisavate tulude järele, mis võimaldavad veeteenuse pakkujal teha jooksvaid ja tulevikku suunatud investeeringuid.

Ehkki teenuse taskukohane hind on oluline teema, peaks poliitilise debati fookus olema pigem avaram ja suunatud EL-i direktiivide ja riiklike õigusaktidega nõutud veeteenuse jätkusuutlikkuse tagamisele, jättes teenuse

taskukohase hinna küsimuse sotsiaalpoliitiliste vahendite lahendamata. Traditsioonilist taskukohase hinna käsitlemist, mis keskendub peamiselt veehinna kujundamise sotsiaalsele mõõtmele, võib pidada piiravaks. Vaja on komplekssemat lähenemist, mis sisaldaks ka teenuse taskukohase hinna rahalist ja majanduslikku mõõdet veepoliitika rakendamisel veepoliitika raamdirektiivi (VRD) artikli 5 alusel, mis näeb ette veekasutuse majandusanalüüsi koostamist.

Tariifide kehtestamine ja kulude katmise põhimõte

Veetariifide kehtestamine on riiklike ja kohalike ametivõimude kohustus. Küll aga sõnastab veepoliitika raamdirektiiv (2000/60/EÜ), millega kehtestatakse ühenduse veepoliitikaalane tegevusraamistik, artiklis 9 veevarustusteenuste kulude, sh keskkonna- ja ressursikulude katmise põhimõtted. Muu hulgas nõuab artikkel 9, et aastaks 2010 peavad liikmesriigid tagama, et:

- veehinna kujundamise poliitika innustab küllaldaselt veekasutajaid kasutama veeressursse tõhusalt, ja
- veekasutuse eri valdkonnad annavad piisava panuse veevarustusteenuste kulude katmisse.

Samas on Euroopa Kohus¹ andnud märku, et teatud tingimustel võib liikmesriik loobuda kulude katmisest teatud veekasutustegevuse puhul, kui see ei sea ohtu direktiivi mõtet ja eesmärkide saavutamist.

See võib viia olukorrani, kus liikmesriigid otsustavad kehtestada kodutarbijale väga madala veehinna või nullhinna, või rahastada veeteenuseid täielikult või suures osas keskvalitsuse toetuste kaudu. Selline stsenaarium kahjustaks veeteenuste valdkonna vajadust pikaajaliste, stabiilsete ja kindlate tulude järele, mis võimaldavad koguda tulevikuinvesteeringute teostamiseks vajalikke vahendeid.

Veeteenuste kasutajatelt tuleb nõuda teenuse täismaksumust, mis võimaldab veevarustustest laekuvatest summadest katta kõik osutatud teenuse kulud ja tagada vee-ettevõtjale veetaristusse tegemiseks vajalikud finantseeringud. Veelgi enam – hinna kaudu antav signaal on oluline, aidates kaasa jõupingutustele veetarbimist ohjeldada, mis on vajalik selleks, et vähendada survet veevarudele.

Põhimõtteliselt peaks tarbija katma amortisatsiooni-, uuendamise- ja hoolduskulud ning kulutused pikaajalisteks finantseeringuteks, nii et kasud jaotuksid säästvalt nii tänaste kui tulevaste põlvete vahel. Vee-ettevõtja tulud peavad katma need kulutused täies ulatuses, moel või teisel – tulgu need siis

¹ Komisjon vs Saksamaa: Euroopa Kohtu otsus nr C525/12, 11. september 2014.

tarbijalt, erinevatelt veekasutajatelt või valitsusorganisatsioonidelt².

Veehind tuleks kehtestada veetaristu investeerimisvajadustest lähtuvalt. Sellega seoses kehtivad vee-ettevõtjate suhtes ranged regulatsioonid, sest need ettevõtted pakuvad oma teenuseid monopoolses seisundis. Mõnel juhul määrab ja kinnitab tariife sõltumatu regulaator või mõni muu vastutav ametiasutus. Teistel juhtudel määrab vee-ettevõtte tariifid sõltumatu avaliku asutuse või organisatsiooni järelevalve all.

Iga samm, mis kahjustab sellist mudelit, kus veeteenuseid rahastatakse tariifide kaudu, viib paratamatult tarbijale pakutavate teenuste taseme langemiseni ja veetaristu puudulikust hooldusest ja puuduvatest investeeringutest tingitud suurenenud keskkonna- ja terviseriskideni. Sel omakorda on negatiivne mõju töökohtade arvule veesektoris.

Võib-olla oleks vaja õigusaktide järgmise läbivaatamise käigus veelgi tugevdada praegu veepoliitika raamdirektiivi üldtingimustes sõnastatud kulude katmise põhimõtet, arvestades määramatust, mis valitseb seoses direktiivi artikli 9 punkt 4 rakendamisega pärast Euroopa Kohtu 11. septembri 2014. a otsust nr C525/12 ja hiljutisi arenguid Põhja-Iirimaal.

Veepoliitika raamdirektiivi läbivaatamine tulevikus peaks kindlasti arvesse võtma ka OECD poolt välja töötatud nn 3T-metoodikat, mis ühendab endas tariifid, tasud ja ümberpaigutused (ingl k *Tariffs, Taxes and Transfers*).³ Nn 3T-lähenedamine on võimas vahend, mis aitab meil avardada arusaamu jätkusuutlike veeteenuste alustalaks olevate vahendite allikatest.

Hästitoimivate veeteenuste kesksed elemendid on teenuste rahastamise läbipaistvus ja VRD-i artiklis 9 sätestatud kulude katmise põhimõtte aruandluskohustuse lihtsustamine.

Tariifi kehtestamise põhimõtte olulisus täna

Iirimaa juhtum on näide sellest, mida toob kaasa tasuta veeteenus, mille rahastus sõltub täielikult üldisest riigieelarvest – millised raskused tekivad veetaristusse tehtavate investeeringutega ja missugused tagajärjed on sellel keskkonnale ja elanikkonna tervisele.

² EurEau' kirjalik seisukoht "Nõuded investeeringute finantseerimisele veesektoris" (juuli 2010).

³ EurEau' nn 3T juhend:
http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/c07380bba7534abb100c60fce5fd3257-2356-3ts-manual-eureau-wwf6-final-report.pdf
EurEau' nn 3T lühikirjeldus:
http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/fb69eb6241c68b968ca4d63878f194e4-Eureau-3Ts-Short-Guide-final-120229-v-internet.pdf

Järjepideva poliitika puudumine viis vanade vee- ja kanalisatsioonitrasside väljavahetamise tempo enne Iiri Vee moodustamist väga madalale tasemele. Veetrasside puhul langes torustike asendamise tempo tasemele, kus torude elueaks kujunenuks kuni 800 aastat ja kanalisatsioonitrasside puhul 1 000 aastat. Dublini linnas on endiselt palju selliseid 60-100-aastaseid veetorustikke, millel esineb palju lekkeid ja mis on paigaldatud madalale kõrgusele, ning kanalisatsioonitorustikke, mille vanus ulatub 150 aastani.

Enne 2014. aastat osutas Iirimaal veeteenuseid 34 kohalikku omavalitsust, veeteenuste aastane kogumaksumus oli umbes 1,2 miljardit eurot (kombineeritud kapitali- ja tegevuskulud). Sellest 1 miljard eurot rahastati riigikassast ja ülejäänud mitte-kodutarbijatele kehtestatud veehinnast.

Kogu veevõtt ühe elaniku kohta on Iirimaal Euroopa suuruselt teine ning joogiveevõrgu lekete tase märkimisväärne (2015. a lõpul 47%, ehk pisut vähem kui 2014. a 49%), peaaegu kaks korda kõrgem kui Suurbritannias. Ehkki joogiveekvaliteet on üldiselt hea, saab oluline osa tarbijaist oma vee süsteemist, millel on oht mitte vastata võtmeparameetritele seatud nõuetele. Umbes 7 000 tarbijat on teavitatud joogiveele seatud piirangutest (krüptosporidiumi või plii oht) ja EL on rikkumise kohta algatanud pilootmenetluse THM standardi rikkumise alusel.

Iirimaa reoveepuhastus ja selle vastavus EL-i direktiivi nõuetele ei ole võrreldav teiste EL-i liikmesriikide omaga, ning EL on selle kohta algatanud suurema rikkumismenetluse asulareovee puhastamise direktiivi kinnitust leidnud rikkumiste alusel. Menetlus puudutab 83 linnastut reostuskoormusega üle 2000 ie, ning paljudes neist on tegemist mitme rikkumisega, tingituna puudulikest puhastitest ja kogumissüsteemidest.

Lisa I

EurEau' allikad

EurEau' kirjalik seisukohavõtt „Veemajanduse juhtimistava ja veeteenuste läbipaistvus“, 27. mai 2016

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/457a4c2e59027282026f397861333416-20160527-PP-Transparency.pdf

EurEau' kirjalik seisukohavõtt „Kulude katmine vee raamdirektiivis“, 9. mai 2014

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/e277f706587cf6d7d100237d86f5e918-2014.05.09 PP on cost recovery and environmental costs in the WFD.pdf

EurEau' seisukoht Euroopa kodanikualgatus „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus!“ suhtes, 12. veebruar 2014

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/dd89025146c6c92fb82addba90bc156d-2014.02.12 EUREAU statement on ECI Right2water final .pdf

EurEau' „Metoodiline juhend: Tariifid, tasud ja ümberpaigutused Euroopa veesektoris“, 15. detsember 2011

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/c07380bba7534abb100c60fce5fd3257-2356-3ts-manual-eureau-wwf6-final-report.pdf

EurEau' nn 3T lühikirjeldus „Tariifid, tasud ja ümberpaigutused Euroopa veesektoris“, 29. veebruar 2012

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/fb69eb6241c68b968ca4d63878f194e4-Eureau-3Ts-Short-Guide-final-120229-v-internet.pdf

EurEau' kirjalik seisukohavõtt „Nõuded investeeringute rahastamisele veesektoris“, juuli 2010:

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/00ceb66c9707bf78860e51788cae5e53-2010.06.30 EUREAU PP Financing investments.pdf

EurEau' kirjalik seisukohavõtt „Nõudluse juhtimine ja hinnaga loodavad stiimulid“, 8. veebruar 2006

http://eureau.org/administrator/components/com_europublication/pdf/79

[d73f8a11831aefb4ce7b382b3dee4b-2006.02.17 EUREAU PP wfd demand management and incentives pricing.pdf](https://www.eureau.org/publications/2006.02.17_EUREAU_PP_wfd_demand_management_and_incentives_pricing.pdf)

Muud allikad:

ÜRO meediamaterjal „Inimõigus veele ja kanalisatsioonile“:

http://www.un.org/waterforlifedecade/pdf/human_right_to_water_and_sanitation_media_brief.pdf